

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Yemin-i Tuğrâî, *Divân* (nşr. Hüseyin Alî-i Bâstânîrâd), Tahran 1344/1965, neşredenin girişi; a.mlf., *Divân-ı Kıta'ât ve Rubâ'ıyyât* (nşr. Saâd-i Neffîs), Tahran 1318/1939, neşredenin girişi; Fasîh-i Hâfî, *Mücmel-i Faşîh* (nşr. Mahmûd-ı Ferrûh), Meşhed 1341 hş./1961, III, 63, 101; Muînüddin İsfizârî, *Ravzâtü'l-cennât fi ev-şâfi medîneti Herât* (nşr. M. Kâzım İmâm), Tahran 1338-39/1959-60, II, 12, 383-386; Devletşâh, *Tezkire*, s. 275-288; Hândmîr, *Ĥabîbü's-siyer*, III, 386; Nûrullah et-Tüsterî, *Mecâlîsü'l-mü'mînîn* (nşr. Emîn Vâiz-i Tahranî), Tebriz, ts., s. 505-506; Mîr Abdürrezzâk-ı Hâfî, *Bahâris-tân-ı Sûhân* (nşr. Abdülvehhâb-ı Buhârî), Madras 1908, s. 333-335; Lutf Ali Beg, *Âteşkede* (nşr. Hasan Sâdât-ı Nâsîrî), Tahran 1337 hş./1958, I, 37-39; Hidâyet, *Mecma'u'l-fuşâhâ*, Tahran 1295, II, 2 vd.; a.mlf., *Riyâzû'l-ârifîn*, s. 279-280; Reşîd Yâsemî, *İbn Yemin*, Tahran 1303/1924; Browne, *LHP*, III, 211-222; Şiblî Nu'mânî, *Şi'rû'l-'Acem* (trc. M. Takî Fahr-i Dâi-yi Gilânî), Tahran 1327 hş./1948, II, 247-250; Safâ, *Genc-i Sûhân*, II, 269-270; a.mlf., *Edebiyyât*, III/2, s. 951-962; A. J. Arberry, *Classical Persian Literature*, London 1967, s. 308-316; Rypka, *HIL*, s. 261; a.mlf., "İbn-i Yemin", *EP* (Fr.), III, 992-994; Mahmûd Hidâyet, *Gûlzâr-ı Câvîdân*, Tahran 1353 hş., s. 38-40; Abdülhüseyn-i Zerrînkûb, *Bâ Kârûân-ı Hulle*, Tahran 1374 hş., s. 269-274; Ahmed Ateş, "İbn Yemin", *İA*, V/2, s. 835-836; "İbn Yemin", *DMF*, I, 23; Fethullah Müctebâî, "İbn Yemin", *DMBİ*, V, 144-146; Ahmad Karimi-Hakkak, "Ebn Yamin", *ELr*, VIII, 59-60.

A. NACİ TOKMAK

âlim olarak tanıtmıştır (*eş-Şıla*, I, 294). Zâhirî mezhebini benimseyen İbn Yerbû' 9 Safer 522'de (13 Şubat 1128) vefat etti ve Rabaz Kabristanı'na defnedildi.

Pek çok kitap yazdığı belirtilen İbn Yerbû'un kaynaklarda adı geçen bazı eserleri şunlardır: *el-İklîd fi beyânî'l-esânîd*, *Tâcü'l-hilye ve sirâcü'l-buğye fi ma'rîfeti esânîdi'l-Muvaţta'*, *Lisânü'l-be-yân 'ammâ fi kitâbi Ebî Naşr el-Kelâbâzî mine ('l-igfâl ve)'n-nuksân*, *el-Minhâc fi ricâli Müslim b. Ĥaccâc*.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Beşkûvâl, *eş-Şıla*, I, 293-294; İbnü'l-Ebbâr, *el-Mu'cem fi aşhâbi'l-Kâdi eş-Şadeî* (nşr. İbrâhîm el-Ebyârî), Beyrut 1410/1989, s. 212-213; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ'*, XIX, 578-579; a.mlf., *Tezkiretül-huffâz*, II, 416; IV, 1271-1272; a.mlf., *Târîhu'l-İslâm: sene 521-540*, s. 76-77; Süyûtî, *Tabakâtü'l-huffâz* (Lecne), s. 461; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, IV, 66; *İzâhu'l-meknân*, I, 113, 210; II, 402, 588; *Hediyetü'l-ârifîn*, I, 454; Zirikî, *el-A'lâm*, IV, 191.

EMİN ÂŞIKKUTLU

İBN YEZDÂD el-AHVÂZÎ

(bk. AHVÂZÎ, Hasan b. Ali).

İBN YEZDÂNİYÂR

(ابن يزدانيار)

Ebû Bekr Hüseyin b. Ali
b. Yezdâniyâr el-Urmevî
(ö. 334/945)

Tasavvufta kendine has
bir yol takip eden mutasavvîf.

Urmiye'de doğdu. Abdülkerîm b. Hevâzin el-Kuşeyrî ve Abdülvehhâb eş-Şa'rânî gibi bazı müellifler ise onun İrmîniyeli olduğunu söyler. Fakat Urmiye'nin İrmîniye olarak bilinen bölgede bulunduğu dikkate alındığında bu iki rivayet arasında çelişki olmadığı görülür. İbn Yezdâniyâr öğrenimine Urmiye'de başladı. Dinî ilimler alanında iyi bir öğrenim gördükten sonra tasavvufa yöneldi. Bağdat'a gidip tanınmış sûfilerin sohbetlerine katıldı. Daha sonra Bağdat sûfilerini eleştirdiği için ölümle tehdit edilmesi üzerine (Serrâc, s. 505) memleketine dönmek zorunda kaldı ve orada vefat etti.

İbn Yezdâniyâr, sûfiler arasında genel kabul görmüş anlayış ve uygulamaları eleştirerek Sülemî'nin ifadesiyle tasavvufta kendine has bir yol tutmuştur (*Tabakât*, s. 406). Onun, sûfilerin kelepçesinden kendisini kurtarmış olmasını Allah'ın hakkındaki en büyük lutfu olarak gördü-

günü kaydeden Hâce Abdullah-ı Herevî, kelepçe sözüyle sûfilerin anlamsız hallerini ve bâtil işaretlerini kastettiğini söyler (*Tabakât*, s. 462). Şer'î ilimlere uyma konusunda titizlik gösteren, bu ilimlere aykırı söz ve davranışları ve özellikle Iraklı sûfileri şiddetle eleştiren İbn Yezdâniyâr, şehir şehir dolaşıp gidemediği yerlere de mektuplar yazarak cahillikle, bid'at ve dalâlete sapmakla suçladığı sûfilere karşı halkı uyarmıştır. Cüneyd-i Bağdâdî, Semnûn b. Hamza, Ebû'l-Hüseyn en-Nûrî ve Ebû Bekir eş-Şiblî gibi tanınmış sûfiler de onun tenkit ettiği kişiler arasında yer alır. Bu tenkitleri sebebiyle kendisini tasavvuf muhalifi olarak görenler de olmuştur. Ebû Nasr es-Serrâc bunların başında gelir. Ebû Nasr es-Serrâc, İbn Yezdâniyâr'ın Bağdat sûfilerini küfürle suçladığını, bu yüzden onlar tarafından terkedildiğini, ancak bazı kişilerin aralarını bulup onları barıştırdığını söyler (*el-Lüma'*, s. 502-504). Serrâc'a göre onun sûfilere karşı cephe almasının asıl sebebi şöhret arzusu, makam ve mevki tutkusu, siyaset hevesi gibi ihtiraslara kapılmasıdır. İbn Yezdâniyâr'ın ilk sûfileri kötülemede ileri gittiğini gören Şiblî ona "Ermeni öküzü" demiş, Ebû Ali er-Rûzbârî de onun kerâmet taslayan biri olduğunu söylemiştir (*a.g.e.*, s. 504). Bununla beraber başta Sülemî ve Kuşeyrî olmak üzere birçok mutasavvîf İbn Yezdâniyâr'ın önemli bir sûfi olduğunu, Iraklı sûfilerin ilâhî sırları ifşa ettiklerini, ehil olmayanlara aktardıklarını, kendisinin ise onlara sevgisinden dolayı yanlışlarını eleştirdiğini, aslında onları takdir ve büyüklüklerini kabul ettiğini, dualarını makbul saydığını söyler (Sülemî, *Tabakât*, s. 407).

Hayânın otuz çeşidinden bahseden İbn Yezdâniyâr başlıca dinî ve ahlâkî hükümleri hayâ duygusuna bağlar. Ona göre melekler semanın, hadis âlimleri sünnetin, sûfiler Allah'ın bekçileridir (Herevî, s. 462). Herevî, onun "Allah'ın bekçisi" olma sözüyle ilâhî sırların saklanması gerektiğini anlatmak istediğini söyler. Ruh hayır, beden şer kaynağıdır; çünkü ruhu akıl, bedeni tutkular idare eder. Ruh iyilik, nefis ise kötülük isteme tabiatında yaratılmıştır. Diğer birçok sûfi gibi İbn Yezdâniyâr da akılla hevânın sürekli çatışma halinde olduğunu düşünmekte, fakat tasavvuf-taki hâkim kadere temayüle uyarak sonuçta Allah'ın yardım etmesiyle aklın, saptırmasıyla da hevânın başarıya ulaşacağını, diğer bir ifadeyle Allah'ın mutlu olmasını irade ettiği insanın tutkularını yeneceğini, bedbaht olmasını istediği ki-

İBN YERBÛ' eş-ŞENTERİNÎ

(ابن يربوع الشتريني)

Ebû Muhammed Abdullâh
b. Ahmed b. Saâd b. Süleymân
b. Yerbû' eş-Şenterînî el-İşbilî
(ö. 522/1128)

Hadis hâfızı.

444'te (1052) doğdu. Aslen Şenterînîli (Santerem) olup Şentemeryeli (Santaver) olduğu da söylenen (İbnü'l-Ebbâr, s. 212) İbn Yerbû' daha sonra Kurtuba'ya yerleşti ve "Kurtuba muhaddisi" diye tanındı. İbn Dilhâs, Ebû Ali el-Gassânî ve Buhârî'nin *el-Câmi'u's-şâhîh*'inin Ebû Zer el-Herevî nüshasını kendisinden dinlediği Ebû Abdullâh Muhammed b. Ahmed b. İsâ b. Muhammed b. Manzûr el-Kaysî el-İşbilî kendilerinden hadis dinleyip icâzet aldığı hocalarından bazılarıdır. Ebû Ca'fer İbnü'l-Bâzîs ile İbn Beşkûvâl de onun meşhur iki talebesidir.

Uzun süre yanından ayrılmadığı hocası Ebû Ali el-Gassânî onun bilgi ve zekâsını övmüş, İbn Beşkûvâl de kendisini zabtı sağlam, güvenilir bir muhaddis, cerh ve ta'dil açısından hadis ricâlini iyi bilen bir